

باستان‌شناسی صومعه‌سرا

(معرفی آثار فرهنگی، تاریخی شهرستان صومعه‌سرا)

www.ketab.ir

ولی جهانی
محسن زیدی

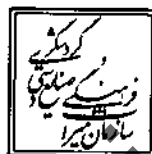
سرشناسه : جهانی، ولی، ۱۳۵۱ -
 عنوان و نام پدیدآور : باستان‌شناسی صومعه سرا/ ولی جهانی، محسن زیدی.
 مشخصات نشر : رشت: بلور، ۱۳۹۰.
 مشخصات ظاهری : ۱۹۲ص: مصور (بخشی رنگی).
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۰۸۲-۴۶-۲
 وضعیت فهرست نویسی : فیپا
 موضوع : صومعه سرا -- حفاریها (باستان‌شناسی)
 موضوع : صومعه سرا -- آثار تاریخی
 شناسه افزوده : زیدی، محسن، ۱۳۵۷ -
 رده بندی کنگره : DSR ۲۰۹۹/۸ج۹ ۱۳۹۰:
 رده بندی دیویی : ۹۵۵/۲۳۵۵:
 شماره کتابشناسی ملی : ۲۴۶۰۶۸۵

باستان‌شناسی صومعه سرا

(تشریف آثار فرهنگی، تاریخی شهرستان صومعه سرا)

نشانی: رشت، خیابان امام خمینی، کوی انوار جنب مسجد، انتشارات بلور
 همراه: ۰۹۱۲۱۹۷۵۱۲۳ تلفکس: ۰۱۳۱۰۲۴۵۵۷۵ فکس: ۰۲۲۵۱۶۱۷ - ۰۱۳۱
 Email: boloor_publications@gmail.com

اداره کل استان گیلان

فرمانداری شهرستان صومعه سرا

اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گیلان (مرکز باستان شناسی)

نام کتاب: باستان شناسی صومعه سرا (معرفی آثار تاریخی صومعه سرا)

ولی جهانی، محسن زیدی

ویراستار: ام کلثوم لطیفی

عکس روی جلد: سازه‌ی مکشوفه در شهر تاریخی گسکر

نظارت و امور اجرایی: شرکت کاویان کاوش گیل

گرافیک و صفحه‌آرایی: مؤسسه پیشین پژوه

عکاسی: ولی جهانی، پیمان تنگ‌بریس، محسن زیدی

نشانی: صومعه سرا، خیابان برش‌نورد، فرمانداری صومعه سرا

نشانی: رشت، بلوار شهید انصاری، روبروی کوی ارشاد، ساختمان خسروشاهی

اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گیلان (مرکز باستان شناسی)

تلفن: ۰۷۷۵۴۵۰۵ - ۱۳۱، نمابر: ۰۷۷۵۸۵۳۹ - ۱۳۱

www.gaskar.ir

Email: info@gaskar.ir

کهن بوم ایران حوادث و وقایع گوناگونی را تجربه نموده و عرصه های متعدد علمی و اجتماعی را درنور دیده است که حاصل آن ایجاد تمدنهایی است؛ به لحاظ پژوهشی کم نظیر، به جهت تنوع غنی و از نظر گستردگی ناب و نام آور در پهنه داخلی و بین المللی بشمار می رود. از این رو مصدر مطالعات عیدیه ی انسان شناسی، مردم شناسی و باستان شناسی تلقی شده و حلقه های گمشده ی تحقیقات سیستمی را یکی پس از دیگری مکشوف می سازد. استان گیلان؛ مهد تمدن، صاحب جاه و جلای پژوهشی و مقام رفیع تمدن های مارلیک، آق اولر، کلورز در اعصار کهن و گسکر در دوره های میانی است.

دستاوردهای گوناگون که برای ارتقاء جایگاه تمدن دوره اسلامی در طی چند سال اخیر در مناطقی مانند شهر تاریخی گسکر، منطقه شیخ نشین ماسال و بخشی از نواحی شهرستان صومعه سرا حاصل گردیده، بسیار حائز اهمیت و ارزشمند است. حفاریات علمی که در شهر تاریخی گسکر، منطقه شیخ نشین صورت گرفته، منجر به کشف و شناسایی آثاری از تمدن درخشان دوره اسلامی در منطقه شمال کشور شده است. بقایای معماری، عناصر ساختمانی، کشف اشیاء باستانی، کوره های سفالگری و... که همگی حکایت از وجود یک شهر باشکوه دوره اسلامی علی الخصوص در منطقه هفت دغنان دارد. بر اساس مجموعه شواهد به دست آمده و تفاسیر و نتایج موجود می توان گفت که کاوش های باستانی صورت گرفته در شهر تاریخی گسکر سرآغاز فصل نوینی در عرصه باستان شناسی دوره اسلامی در شمال کشور تلقی می شود. منطقه تاریخی هفت دغنان به مرکزیت گسکرات که زمانی بعنوان مرکز حکام محلی در غرب گیلان بوده؛ بدلیل داشتن شرایط بسیار خوب در طول دوره اسلامی از شکوفایی خاصی برخوردار بوده است. انتشار تمامی گزارش های حاصل از کاوش ها و بررسی های باستان شناسی استان گیلان امری ضروری است، زیرا چاپ این گزارش ها، فرصت را برای انبوهی از پژوهشگران فراهم می سازد، که اطلاعات حاصل از اجرای برنامه های پژوهشی

خود را به نحوی منتشر سازند، اینک که انتشار مجموعه‌ی از گزارش‌های بررسی‌های باستان‌شناسی شهرستان صومعه‌سرا، و گزارش باستان‌شناختی شهر تاریخی گسکر آماده شده وظیفه خویش می‌دانم، از حامیان و علاقمندان این طرح پژوهشی تشکر کرده و در اینجا فرصت را مقتنم می‌شمارم، از جناب آقای مهندس مهدی سعادت‌ی استاندار محترم استان گیلان، جناب آقای شعبانی فرماندار محترم شهرستان صومعه‌سرا، جناب آقای دلخوش نماینده محترم مردم شریف شهرستان صومعه‌سرا در مجلس شورای اسلامی جناب آقای دکتر جهانی سرپرست هیأت باستان‌شناسی شهر تاریخی گسکر و دکتر محسن زیدی پژوهشگر باستان‌شناس، و همکارانم در اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گیلان تشکر و قدردانی نموده و از خداوند متعال برایشان طلب خیر و سلامت نمایم.

امید عزیزی

مدیرکل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گیلان

سخن ناشر (فرمانداری صومعه سرا)

سیاس فراوان ایزد منان را که توفیق آن را عنایت فرمود، تا گام کوچکی در معرفی میراث گرانبهای فرهنگی سرزمین پهناور و میهن عزیز مان بر داریم. کهن دیار گیلان، با تاریخی پر افتخار اینجا گسترده است. میان نیلگون آبی دریای خزر و کوههای پر غرور البرز سرزمین قرار دارد، که مردمان آن به شجاعت و سرسختی و مهمان نوازی پر آوازه گشته اند، آنچه از نوشته تاریخ نگاران معتبر و کاوش های باستان شناسی حاصل آمد، تنها گوشه ای کوچک از عظمت تمدن های گذشته شکل گرفته در این سرزمین و شکوه عزم و اراده بومیان در پایداری و نگهداری مرزهای گیلان در چند هزار سال قبل بوده است. خداوند عز و جل را سپاس داریم، که رسالت سنگین و میراث گرانبهایی را که در اختیار ما نهاده است، تا نیاکان ما در این سرزمین که مهد تمدن و فرهنگ افتخار آفرین با تلاش و زحمت و از خود گذشتگی ساختند و حفظ کردند، و برای ما و آیندگان باقی گذاشتند، اگر امروزه از تمدن، هنر و فرهنگ پیشرفته اقوام قدیمی گیلان سخن می رود، صرفاً به لحاظ وجود اشیاء زینتی سیمین و زرین بی تبدیلی است، که زینت بخش موزه های معروف دنیا است. مطالعات باستان شناسی و کاوش های علمی در این سرزمین می تواند، رهگشای بسیاری از ابهامات موجود در شناخت فرهنگ و تمدن و در عین حال ویژگی های شهر نشینی این اقوام باشد. طرح تاسیس سایت موزه تاریخی و طبیعی شهر تاریخی گسکر، در سال ۱۳۸۳ بعد از بازدید جناب آقای دلخوش نماینده محترم مردم شریف شهرستان صومعه سرا در مجلس شورای اسلامی از کاوش های باستان شناسی منطقه گسکر که به سرپرستی ولی جهانی انجام می شد زده شد این عمل تا سال ۱۳۸۷ بنابه مشکلات عدیده ای در سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور وجود داشت تحقق پیدا نکرد و بعد از آن بازدیددی که اینجانب و مسئولین محترم شهرستان مذکور در طی چند مرحله از منطقه تاریخی هفت دغنان و کاوش های باستان شناسی آن داشتیم با مشاهده آثار فرهنگی تاریخی که بخش عمده ای

از این آثار در اثر کاوش و گمانه زنی‌های هیأت باستان‌شناسی مشخص شده و در معرض دید عموم قرار گرفته بود که نیازمند ساماندهی و حفاظت از این آثار تاریخی احساس می‌شد لذا فکر تاسیس سایت موزه تاریخی و طبیعی شهر تاریخی گسکر در همین سال قوت بیشتری به خود گرفت. اولین اقدام در خصوص ایجاد سایت موزه، افتتاح مسیر گردشگری، تاریخی و طبیعی شهر تاریخی گسکر با حضور نماینده محترم شهرستان و معاون وزیر کشور و مقامات استانی و شهرستانی بوده است دومین اقدام تصویب طرح سایت موزه تاریخی و طبیعی شهر تاریخی گسکر در سازمان میراث فرهنگی و استانداری استان گیلان بوده است در این خصوص کد اعتباری جداگانه ای جهت راه‌اندازی سایت موزه اختصاص داده شد لذا در این زمینه به جهت معرفی بیشتر این منطقه تاریخی و جهت آشنایی مردم از فرهنگ تمدن این مرز بوم همایش و جشنواره گسکر شناسی را با محوریت سایت موزه تاریخی و طبیعی شهر تاریخی گسکر در شهر صومعه سرا و منطقه تاریخی هفت دغنان بمدت ۳ الی ۵ روز در نظر گرفتیم و استقبال بی نظیر بسیاری از محققین و پژوهشگران از این همایش و جشنواره در خور تحسین است، شهر تاریخی گسکر تا قبل از سال ۱۳۸۰ که فقط در حد یک نام بوده و کاملاً فراموش شده بود و اکثر مردم نام گسکر را با گسکر محله شهرستان رودسر اشتباه می‌گرفتند با تلاش و کوشش عزیزان در طی این چند سال اخیر در منطقه گسکر انجام دادند تا شهر تاریخی گسکر که بزرگترین شهر دوره اسلامی در شمال کشور با مساحت ۱۲۰ هکتار در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده و تحت حفاظت قانونی سازمان میراث فرهنگی بوده است به عموم مردم عزیزمان معرفی شود. با این همه شهر تاریخی گسکر همه ظرفیت‌های تاریخی، طبیعی و گردشگری شهرستان نیست، هر چند مهمترین آنها بشمار می‌رود، محوطه‌های باستانی، بناهای تاریخی، پل‌های خشتی، اماکن مذهبی و غیر مذهبی، تالابها، طبیعت بکر، رودخانه ها، صنایع سنتی و دستی، وزندگی ساده و صمیمی مردم خونگرم صومعه سرا، همگی آنها را می‌توان جزء ویژگی‌های گردشگری شهرستان به شمار آورد.

بدیهی است چنانچه بسیاری از عزیزان همکاری نمی‌کردند، این اتفاق نمی‌افتاد و این جانب به مصداق لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق وظیفه خود می‌دانم سپاسگزار و قدر دان آنان باشم.

از جناب آقای دلخوش نماینده محترم مردم شریف شهرستان صومعه سرا در مجلس شورای اسلامی، جناب آقای سعادت‌ی استاندار محترم استان گیلان جناب آقای عزیزی مدیرکل محترم میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گیلان بخاطر همه همکاری‌ها تقدیر و تشکر بعمل می‌آورم و همچنین از زحمات آقایان دکتر ولی جهانی و محسن زیدی مؤلفین کتاب تقدیر می‌نمایم

همچنین از مهمان نوازی خوب مردم منطقه صومعه سرا که با تلاش و جدیت این آثار تاریخی را حفظ نمودند، سپاسگزاریم قطعاً چاپ و انتشار این کتاب می‌تواند بخشی از فرهنگ و تمدن این مرز بوم را مشخص سازد.

کریم شعبانی

فرماندار شهرستان صومعه سرا

درآمد:

شهرستان صومعه سرا به فراخور اقلیم جغرافیایی خاص آن و بهره‌مندی از مواهب طبیعی سرزمینی است، از دیرباز مورد توجه واقع شده به‌درستی مشخص نیست، این منطقه جغرافیایی از چه تاریخ پذیرای زندگی بشر بوده است در طی چندسال اخیر مطالعات باستان‌شناختی به منظور پاسخگویی به این رازها آغاز گشته و هیأت‌های مختلفی، اهتمام ویژه برای یافتن پاسخ و جوابگوی به این امر داشته‌اند. این سرزمین از جمله بخش‌های این کره خاکی است، که دارای کارنامه‌ای درخشان از دستاوردهای تمدن دوره اسلامی بوده و از این منظر از جایگاه بسیار رفیعی برخوردار است، تاریخ ۱۲۰۰ ساله شهر تاریخی گسکر از رویدادهای تاریخی مربوط تمدن‌های دوره اسلامی در سواحل جنوبی دریای خزر (گیلان) است. بدین لحاظ ضرورت بازایی و شناخت پیشینه آن بیشتر از آنچه گفته شد احساس می‌شود. پژوهشگرانی که در دوران‌های مختلف فعالیت می‌کنند به مسائل و مشکلات خاص تمدنی آن واقف هستند، بخشی از این پیچیدگی‌ها مربوط به جغرافیای طبیعی و اقلیم این منطقه است. میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شهرستان صومعه سرا ثروت ملی جامعه ایرانی و منبع بسیار غنی برای پژوهش‌های جامعه‌شناختی، مردم‌شناسی و تاریخی است. ضرورت شناخت پیشینه‌ی تمدن و فرهنگ این منطقه که متأسفانه به علت عدم برخورد جدی با آن در معرض فراموشی است و تلاش برای گردآوری و طبقه‌بندی اسناد درباره‌ی میراث فرهنگی و طبیعی، و نیز معرفی همگانی چهره‌ی فرهنگی صومعه سرا شده به عنوان پشتوانه توانمندی برای توسعه اقتصادی منطقه، در کنار شناخت راهکارها و رمز و راز تلاش پیشینیان و ارائه‌ی آن به زبان امروزی، از جمله نکاتی است که کمتر به شکلی عملی و جامع مورد توجه قرار گرفته است.

گردآوری، معرفی علمی و دقیق این میراث در عرصه‌های گوناگون، ضمن این که

توجه به این ثروت ملی و کوشش برای حفظ و رشد آن را همراه دارد، می‌تواند، تا حدی از مشکلات پژوهشی را حل و نکاتی از ابهامات را در عرصه‌های مختلف روشن نماید و سندی ماندگار برای درک تاریخی و تطبیقی این میراث، جهت مطالعه‌ی معاصران و آیندگان و بسترسازی فرهنگی باشد. کتاب حاضر پیامد یکی از مهم‌ترین پژوهش‌های میدانی ایران است، که به قلم دونفر از کارشناسان فرهیخته و پژوهشگران برجسته کشورمان (دکتر ولی جهانی و دکتر محسن زیدی) به نگارش در آمده است بی شک همان طوریکه از توضیحات نویسندگان متوجه می‌شویم، شهرستان صومعه سرا بدلیل داشتن آثار تاریخی مهم مانند شهر تاریخی گسکر با مساحت ۱۲۰ هکتار و منار بازار گسکر که همان طوریکه از اسمش پیداست باید بازاری در اطراف این مناره باشد و سایر آثار تاریخی این شهرستان در معرفی تمدن درخشان اسلامی نقش بسزایی داشته است، اما این فرجام، ناخواسته و ناشی از شرایط زمانی بوده، شهر تاریخی گسکر نیازمند پژوهش‌های بیشتر و تحقیقات تکمیلی است و در آینده به یکی از بزرگ‌ترین سایت موزه‌های ایران تبدیل خواهد شد، حفاریات علمی در داخل شهر تاریخی گسکر و محدودی روستاهای اقماری آن مانند، محوطه باستانی شیخ نشین و کشف شناسایی آثاری گوناگون از ادوار مختلف دوره اسلامی در این مرزبوم در پی داشت. بر اساس مجموعه شواهد به دست آمده و تفاسیر و نتایج موجود باید گفت برنامه‌ی کاوش‌های باستانشناسی در بزرگ‌ترین شهر تاریخی دوره اسلامی در شمال کشور سرا آغاز فصلی نوینی در پژوهش‌های دوره اسلامی در شمال کشور محسوب شده است مسلماً انتشار این کتاب می‌تواند در معرفی آثار تاریخی شهرستان صومعه سرا جهت بهره‌برداری‌های آینده نقش موثری داشته باشد و برای دانشجویان، محققین، و علاقمندان به مباحث فرهنگی و تمدنی ایران زمین نیز خواهد بود لذا در پایان وظیفه خود می‌دانم، از جناب آقای شعبانی فرماندار محترم شهرستان صومعه سرا و جناب آقای عزیزی مدیر کل محترم میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گیلان که زمینه چاپ این کتاب را فراهم نمودند تقدیر و تشکر بعمل آورم، همچنین از زحمات آقای دکتر ولی جهانی سرپرست هیات باستانشناسی شهر تاریخی گسکر و همکار ایشان جناب آقای دکتر محسن زیدی که بیش از ۱۰ سال علی‌رغم مشکلات و کمبودها و بدون چشم داشت مادی با عشق و علاقه‌ای ستودنی وقت دانش خود را صرف اعتلای نام این منطقه نموده

و موجب امتنان است بی تردید نقش ایشان در گسترش و توسعه مطالعات و تحقیقات باستان‌شناختی در استان و کسب دستاوردهای پیش گفته انکارناپذیر است در خاتمه سپاس ویژه خود را تقدیم مردم مهربان، صمیمی و ساده زیست شهرستان صومعه سرا می‌نمایم، که همکاری، همیاری و همدلی آنان در کشف و شناسایی آثار تاریخی این شهرستان بسیار موثر بوده‌اند و به عنوان بخشی از تمدن و فرهنگ میراث نیاکانشان ستودنی است و قطعاً "خود بهترین حافظان آن خواهند بود

سید کاظم دلخوش

نماینده مردم شریف شهرستان صومعه سرا در مجلس شورای اسلامی

www.ketab.ir

سرزمین پهناور ایران پیشینه ای چند هزارساله دارد، اگر از زندگی پیشینیان اسناد مکتوبی به جای نمانده ولی آثار و محوطه‌های با ارزش تاریخی و فرهنگی در محلات و شهرهای مختلف کشور از دیرباز به عنوان میراث فرهنگی به دست ما رسیده نشان دهنده ریشه‌های فرهنگی و ارزش‌های امروزی ما در گرو سا بقه تاریخی کشور ماست که لازم است از این دریای عظیم سرمایه ملی بنا به جهات مختلف بهره مند شد. ویژگی‌های منحصر بفرد دست ساخته‌های باستان‌شناسی بدست آمده از اقصی نقاط کشور اگر مهارت و کاردانی ایرانیان بر حسب نیازهای خاص بوده است. ارائه پیشرفته‌ترین صنایع و هنر معماری و تبلور هنرهای مختلف بر اساس اندیشه و فکر خلاق، روشن گر این واقعیت است، که ساکنین ایران بزرگ، نیازهای روزمره خود را با دلبستگی‌های عاطفی و اخلاقی، مادی و معنوی بدست آورده و به شکوفایی رسانیده اند. سرزمین کهن سال و تاریخ ایران به حکم حوادث بسیار و تجاوزات فراوان خودی و بیگانه در طول دهها قرن همواره دست خوش چنین تغییراتی بوده است. پس از شناخت بازمانده‌های فرهنگی در این پهنه گسترده تاریخی و جغرافیائی و حفظ یا قته‌ها و سپردن آن به آیندگان به جهت آگاهی بیشتر برای راهیابی به یک زندگی مطلوب تر مستلزم بررسی و شناسایی باستان‌شناسی به منظور شناخت محوطه‌ها، تپه‌ها و بناها و مجموعه‌های تاریخی با انجام برنامه‌های دقیق گمانه زنی و کاوش‌های علمی باستان‌شناسی با همکاری سایر علوم و معرفی و شناساندن میراث فرهنگی در سطح ملی و بین‌المللی از طرق مختلف و حمایت همه جانبه تمام دستگاه‌های ذیربط را می‌طلبد.

شرایط اقلیمی حاکم بر سرزمین گیلان، رطوبت بیش از حد و بارش باران‌های سیل آسا با حد متوسط ۱۵۰۰ میلیمتر در سال و سایر عوامل طبیعی چون زلزله، بیماریهای

واگیردار، جنگ‌های خانگی و اختلافات عشیره‌ای موجب از هم پاشیدن و نابودی شهرها، آبادیها در ادوار باستانی گردید.

بررسی‌ها باستان‌شناختی شهرستان صومعه‌سرا با هدف شناسایی و بررسی کلی آثار و بقایای باستانی این منطقه انجام شده است، در این بررسی‌ها سازه‌هایی منفرد، همچون پل، حمام، و منار کشف گردیده است. در بخش‌های جلگه‌ای صومعه‌سرا، همچون دیگر بخش‌های جلگه‌ای گیلان، آثار محوطه‌های استقرار به‌ندرت به چشم می‌خورد. این امر احتمالاً مرتبط با فرایندهای رسوب‌گذاری است که در مناطقی نظیر شمال ایران با بارش فراوان و سیلاب رودخانه‌های فصلی آن، بسیار فعال است.

از معدود محوطه‌های استقرار شناسایی شده، در این بررسی، محوطه‌ی هفت دغنان یا شهر گسکر دوره‌ی اسلامی است. براساس توپوگرافی محل که شامل تعداد زیادی تپه‌های کوچک و بزرگ است- می‌توان آنها را به منزله‌ی بقایای ساخت و سازهای قدیمی تفسیر کرد- محدوده‌ی تقریبی آن را می‌توان مشخص کرد. در جریان بازدید از آثار تاریخی، تلاش شد حتی الامکان کروکی یا توپوگرافی از محل تهیه‌نمونه سفالهایی که نشانگر فنون هنری سازندگان عصر خود باشد یا دارای نقوشی بوده گرد آوری، عکاسی و طراحی گردد. همچنین در بازدید از آثار بناهای تاریخی-فرهنگی نظیر امامزاده، پل، حمام و... تلاش شد تا از یکایک آنها پلان، نما، برش و عکس تهیه گردد، امیدواریم پژوهش انجام شده و گزارش حاضر مبنای کار پژوهشگران، محققین و برنامه‌ریزان استان و بخصوص اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گیلان و فرمانداری شهرستان صومعه‌سرا در جهت حفظ و حراست و معرفی یادگارهای ارزشمند نسل‌های گذشته قرار گیرد. کتاب حاضر بنا به پیشنهاد مسئولین محترم شهرستان صومعه‌سرا به مناسبت همایش و جشنواره ملی گسکرشناسی در زمان بسیار اندک چاپ و منتشر شده است. اگر در متن کتاب به اشتباهی برخورد نمودید، پیشنهاد خود را به آدرس ایمیل ما بفرستید که بتوانیم در چاپ‌های بعدی اصلاح نماییم.

ولی جهانی

(vali_jahani@yahoo.com)

محسن زیدی

مرداد ۱۳۹۰

تشکر و سپاسگزاری

آغاز و مراحل انجام و به پایان رساندن هر پروژه عملی نیازمند فراهم آمدن شرایط و اقبال مسئولین فرهنگی است. خدا را شاکریم که در اجرای این پژوهش رهین منت خداوند لایزال و لطف و مواهب او بوده‌ایم.

از جناب آقای شعبانی فرماندار محترم شهرستان صومعه سرا جناب آقای صادقی معاون فرماندار و جناب آقای عزیزی مدیر کل محترم میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری گیلان که زمینه چاپ این کتاب و بررسی‌های باستانشناختی شهرستان صومعه سرا را فراهم نمودند تشکر و قدر دانی بعمل می‌آورم.

از جناب آقای دکتر میر اسکندری، ریاست محترم پژوهشکده‌ی باستان شناسی سازمان و دبیر شورای باستان‌شناسی کشور و سرکار خانم دکتر اتوسا مؤمنی مدیر کل محترم ثبت آثار تاریخی و طبیعی سازمان که با حسن ظن و در جایگاه مدیران فرهنگی آگاه به اهمیت چنین پژوهش‌هایی آغازگر این همکاری ارزشمند شده‌اند تشکر ویژه دارم. از جناب آقای سید مهدی میر صالحی، شهرام رامین، جمیدرضا آذرپور، پیمان تنگ‌بریس، نواب هاشمی و علیرضا جهانی همیشه و همه جا همراه و همدل در رفع مشکلات و کاستی‌های ما فعال بودند، سپاسگزارم. از جناب آقای بهروز هم‌رنگ باستان‌شناس اداره کل میراث فرهنگی، که بخاطر در اختیار نهادن بعضی از اطلاعات مربوط به این طرح پژوهشی تشکر و قدر دانی می‌نمایم.